

Teisteanais
Nàiseanta
2025

X872/76/12

**Eachdraidh
Eachdraidh na h-Alba**

DIHAOINE, 9 CÈITEAN

11:00 M – 12:30 F

EACHDRAIDH NA H-ALBA — 36 comharran

Feuch **AON** Phàirt.

Sgrìobh do fhreagairtean gu soilleir ann an leabhran nam freagairtean. Ann an leabhran nam freagairtean, feumaidh tu àireamh na ceiste a tha thu a' freagairt a chomharrachadh gu soilleir.

Cleachd inc **gorm** no **dubh**.

Mus fàg thu seòmar na deuchainne, feumaidh tu leabhran nam freagairtean a thoirt don Fhreiceadan; mura dèan thu sin, dh'fhaodadh tu na comharran gu lèir airson a' phàipeir seo a chall.

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

EACHDRAIDH NA H-ALBA

Feuch AON phàirt

PÀIRTEAN

A.	Cogaidhean na Saorsa, 1249–1328	<i>duilleag 04</i>
B.	Linn an Ath-leasachaidh, 1542–1603	<i>duilleag 06</i>
C.	Cùmhnant an Aonaidh, 1689–1740	<i>duilleag 08</i>
D.	Imrich agus ìmpireachd, 1830–1939	<i>duilleag 10</i>
E.	Buaidh a’ Chogaidh Mhòir, 1914–1928	<i>duilleag 12</i>

[Tionndaidh an duilleag

PÀIRT A — Cogaidhean na Saorsa, 1249–1328

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Michael Brown, *The Wars of Scotland 1214–1371* (2004).

Air Latha-fèill Naoimh Anndra 1292, chaidh Iain a chrùnadh mar rìgh nan Albannach aig Sgàin. Air 26 Dùbhlachd, chaidh rìgh ùr nan Albannach air a ghlùinean fa chomhair rìgh Shasainn ag ràdh, ‘A Mhorair Eideird, àrd-uachdaran rìoghachd na h-Alba, tha mise, Iain Balliol, rìgh nan Albannach, a’ toirt ùmhlachd do rìoghachd na h-Alba.’ Seachdain an dèidh làimhe, chuir Iain Eideard mu sgaoil bho na geallaidhean uile a rinn e eadar 1286 agus 1292, agus gu sònraichte bho chumhachan Cùmhnant Birgham. San fharsaingeachd, chaidh glè bheag de chùisean laghail ath-thagradh gu cùirt Eideird bho Alba. Ach nochd cùis MhicDhuibh bacaidhean an rìoghrachais ùir, oir nuair a rinn MacDuibh gearan ri Eideard, a-nis na àrd-uachdaran air Iain, dh’fhàs a’ chùis gu bhith mar dheuchainn àrd-uachdaranachd Eideird. Chaidh an rìgh Albannach a shumanadh gu cùirt Eideird anmoch san t-Sultain 1293, agus ged a bha Iain cleachdte ri leithid a shumanaidhean mar bharan, cha deach riamh roimhe rìgh Albannach a làimhseachadh san dòigh seo.

Stòr B bho Andrew Fisher, *William Wallace* (1996).

Thàinig diofar eilemaidean de chomhaireachd ri Eideard I ri chèile fo Anndra Moireach agus Uilleam Ualas anmoch as t-samhradh 1297. Tha e iomchaidh a bhith a’ rangachadh Moireach air thoiseach, a chionn ’s gu bheil barrachd eòlais againn mu dheidhinn aig an àm seo na th’ againn a thaobh Ualas. Thog Anndra Moireach, mac Shir Anndra Moireach Pheitidh, bratach an ar-a-mach ann an ear-thuath na h-Alba. Ri linn a chòir-breith mar uasal, bha Moireach air aithneachadh mar cheannard agus mar sin bha e comasach air taic fhaighinn am measg Albannaich chliùiteach, leithid a’ bhùirdeasaich Alexander Pilche, is feadhainn eile. Air feadh an t-samhraidh, bhon Chèitean gus an Lùnastal, chùim Moireach air mar chunnart do na Sasannaich, a’ gabhail thairis nan caistealan aig Inbhir Nis, Eilginn agus Banbh.

Stòr C bho Chris Brown, *William Wallace* (2007).

Mus do dh’èirich e gu bhith na phearsa cudromach gu h-armailteach agus gu poilitigeach as t-samhradh 1297, tha fiosrachadh mu dheidhinn Uilleam Ualas cho tearc, agus nach mòr ’s nach robh e mì-fhaicsinneach. Chan eil fios againn air ceann-latha a bhreith agus cha ghabh àite a bhreith a dhearbhadh. Ged a bhathar air Ualas a cheangal ri Elderslie ann an Siorrachd Rinn Friù gu traidiseanta, ’s e fìor bheag de dh’fhianais a th’ ann airson an tagradh a sheasamh. Faodar a ràdh gu sàbhailte, ge-tà, gun robh Ualas dìleas na thaic do Rìgh Iain agus airson Alba cumail a’ dol mar rìoghrachas neo-eisimeileach bho Shasainn. Tha an clàrachadh as tràithe a th’ againn air Uilleam Ualas a’ tighinn bho mhurt Siorram Siorrachd Lannraig, Sir Wiliam Heselrigg. Sa Chèitean 1297, bha Ualas na cheannard, còmhla ri Sir Uilleam Dùbhghlas, air grunn fhear-airm, ’s dòcha glè bheag ann an àireamh, a thug ionnsaigh air a’ bhrìtheamh Shasannach, William Ormsby, aig Sgàin ann an Siorrachd Pheairt.

EACHDRAIDH NA H-ALBA — PÀIRT A (a' leantainn)

Stòr D bho Eachdraidh Walter Guisborough, 1306.

Bha eagal air Brus ron Chuimeanach, a bha cumhachdach agus dìleas don rìgh Shasannach, agus bha fios aige gum b' urrainn don Chuimeanach stad a chur air iarraidh a bhith na rìgh. Chuir Brus teachdaireachd chun a' Chuimeanaich ag iarraidh air tighinn thuige aig Dùn Phris airson dèiligeadh ri gnothaichean àraid a bha a' bualadh air an dithis aca. Thàinig an Cuimeanach, gun amharas air sìon, còmhla ri grunn fhear. Bha iad a' bruidhinn ri chèile ann an sìth-chainnt, a rèir coltais, ach gu h-obann thòisich Brus air casaidean a chur às leth a' Chuimeanaich gun robh e air a bhrathadh, agus gun robh an Cuimeanach air casaid a chur às a leth ri rìgh Shasainn, ga chur ann an suidheachadh nas miosa agus a' dèanamh cron air. Nuair a bhruidhinn an Cuimeanach gu sìochail, cha robh Brus ag iarraidh a chluinntinn, agus bhuail e le chois e agus le claidheamh agus dh'fhalbh e a-mach, ach lean fir Bhrus an dèidh a' Chuimeanaich agus thilg iad sìos e air an lic fa chomhair na h-altarach, ga fhàgail mar mharbh.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

1. Mìnich na h-adhbharan airson gun robh duilgheadas co-arbais ann, 1286–1292. 8

2. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh nan adhbharan airson gun robh duilgheadasan san dàimh eadar Iain Balliol agus Eideard I, 1292–1296? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

3. Dè uiread 's a tha **Stòran B** agus **C** a' sealltainn diofar mhìneachaidhean a thaobh nan dreuchdan a chluicheadh le Uilleam Ualas agus Anndra Moireach? 10
Cleachd na stòran agus d' fhiosrachadh fhèin.

4. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr D** mar fhianais air a' chòmhstri a bh' aig Brus leis an luchd-dùbhlain Albannach aige. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - *tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr*
 - *susbaint an stòir*
 - *d' fhiosrachadh fhèin.*

[Tionndaidh an duilleag

PÀIRT B — Linn an Ath-leasachaidh, 1542–1603

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Retha M Warnicke *Mary, Queen of Scots* (2006).

Tha na dh'adhbharaich tuiteam Màiri fhathast a' togail mòran deasbaid, ged a tha e cudromach a bhith a' tuigsinn adhbhar sam bith ann an co-theacsa na 16^{mh} linn. A' creidsinn gu bheil e nas freagarraiche do dh'fhìreannaich a bhith nan riaghladairean na boireannaich, bha mòran dhaoine ann an Alba, mar ann an iomadh àite eile san Roinn Eòrpa aig an àm, nach robh ag iarraidh a bhith fo riaghladh banrigh seach rìgh. A bharrachd air sin, mar bhanrigh, bha pòsadh Màiri ri Darnley agus ri Bothwell nan cùisean poilitigeach seach cùisean pearsanta; air a' cheann thall, dh'adhbharaich seo gun do leig i dhith an crùn agus gun deach a cur fo ghrèim ann an 1567. Mar thoradh air a pòsadh ri Darnley, bha oighre aice agus mar sin b' urrainn do na moraiean reubalach ìmpidh a chur air Màiri an rìgh-chathair a thoirt suas agus a mac a chrùnadh le sùil gun rachadh àrach mar Phròstanach. Gu dearbh, bha Màiri dealasach mar Chaitligeach agus bha seo na eas-bhuannachd phoilitigeach eile dhi. Ann am beatha agus ann am bàs, bha Màiri, mar a tha i fhathast, ann am meadhan connspaid.

Stòr B bho Alan R MacDonald *James VI and the General Assembly* (2000).

Bha Seumas VI air saòilsinn gum biodh e fhèin a' toirt sùil air Eaglais na h-Alba agus a' toirt taic dhi agus a' dèanamh cinnteach gun robh cùisean a' dol gu math leatha. Ach nas anmoiche san rìoghachadh aige, bha sreath de chùisean ann nach deach fhuasgladh eadar an Rìgh agus an Eaglais. Bha e soilleir gun robh dàimhean fo streun a-rithist 's a-rithist, gu sònraichte mar thoradh air aindeoin an rìgh a bhith a' cur an gnìomh laghan an aghaidh nan Caitligeach agus a' gluasad an aghaidh nan uaislean Caitligeach. A bharrachd air sin, ann an 1587 dhiùlt Eaglais na h-Alba peanas a chur air dithis mhinistearan a bha Seumas airson a pheanasachadh a chionn 's nach do rinn iad ùrnaighean airson Màiri, Banrigh na h-Alba, mus deach a cur gu bàs sa Ghearran sa bhliadhna sin. An uair sin, ann an 1596, an dèidh do bharrachd is barrachd eas-aontaidhean a bhith ann eadar an Rìgh agus mòran san Eaglais, bha a' chòmhstri follaiseach don h-uile duine: b' fheudar do Sheumas teicheadh a Ghleann luchd nuair a bhris aimhreit a-mach ann an Dùn Èideann san Dùbhlachd, an dèidh dha iarrtasan mhinistearan a dhiùltadh a thaobh gluasad an aghaidh nan iarlan Caitligeach.

Stòr C bho Gordon Donaldson *Scottish Kings* (1967).

Nas anmoiche san rìoghachadh aige suas gu 1603, dh'atharraich Seumas comhair a' phoileasaidh creideimh aige airson barrachd aonta a thoirt air adhart eadar an Crùn agus Eaglais na h-Alba. Ghluais an Rìgh an aghaidh ministearan na h-Eaglais nuair a chaidh iad ro fhada ann a bhith a' càineadh a' phoileasaidh creideimh aige; ann an coinneamh ainmeil leis an Rìgh, bha Andrew Melville, ceannard nan Clèireach, air 'ìochdaran gòrach Dhè' ('God's silly vassal') a chur air Seumas. Rinn Seumas cinnteach gun robh barrachd mhinistearan air Àrd-sheanadh na h-Eaglais a bha a' toirt taic do na beachdan aige fhèin a thaobh ciamar a bu chòir an h-Eaglais a ruith. Thug Seumas barrachd smachd air mar a bha Àrd-sheanaidhean na h-Eaglais air an ruith; bho 1597 gu 1603 bha e an làthair aig a h-uile Àrd-sheanadh. Bha e anabarrach soirbheachail ann a bhith a' stèidheachadh a smachd air an Eaglais. Dh'fhàs an dàimh eadar an Crùn agus an Eaglais nas sìochaile.

EACHDRAIDH NA H-ALBA — PÀIRT B (a' leantainn)

Stòr D bho Iain Knox agus prìomh mhinistearan Pròstanach eile *First Book of Discipline* (1560).

Gu Comhairle Mhòr na h-Alba, tha sinn a' guidhe gràs, tròcair, agus sìth bho Dhia. Tha sinn ga mheas riatanach gun tèid an Soisgeul a shearmonachadh gu fìor anns gach eaglais is Co-thional san rìoghachd. Feumar cur às don h-uile cleachdadh nach tàinig às a' Bhioball, nam measg an aifreann, comharrachadh làithean-fèill nan naomh, agus cleachdadh ìomhaighean nan naomh agus a' bhan-naoimh an Òigh Moire, agus làithean-fèill leithid na Nollaig. Bu chòir gu bheil teachd-a-steach a h-uile eaglais ga chleachdadh gus na bochdan a chuideachadh, ach cha toirear taic do dhèircich leisg a tha a' dèanamh dòigh-beatha à baigeireachd, ach a-mhàin do bhanntaichean is dilleachdan, do sheann daoine agus dhaibhsan aig a bheil ciorram-bodhaig; feumaidh an dèirceach fallain obair. Feumaidh a h-uile neach san rìoghachd riaghailtean Crìosdail a leantainn na bheatha làitheil; bidh eucoirean leithid feise taobh a-muigh pòsaidh, misg, sabaid, agus droch-chainnt air am peanasachadh — agus air am maitheadh ma tha an ciontach aithreachail (fìor dhuilich). Le cumhachd an Spioraid Naoimh, gum faod sibh droch-bheartan a pheanasachadh gu dàna agus deagh-bheusan a ghlèidheadh taobh a-staigh na rìoghachd seo.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

5. Mìnich na h-adhbharan airson gun robh Ath-leasachadh ann an Alba ann an 1560. 8

6. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh nan duilgheadasan a bha fa chomhair Màiri, Banrigh na h-Alba tron rìoghachadh aice 1561–1567? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.

7. Dè uiread 's a tha **Stòran B** agus **C** a' sealltainn diofar mhìneachaidhean air an dàimh eadar an Crùn agus an Eaglais sa phàirt as anmoiche de rìoghachadh Rìgh Sheumais VI, 1585–1603? 10
Cleachd na stòran agus d' fhiosrachadh fhèin.

8. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr D** mar fhianais air buaidh an Ath-leasachaidh air cultar na h-Alba gu 1603. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
 - tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr
 - susbaint an stòir
 - d' fhiosrachadh fhèin.

[Tionndaidh an duilleag

PÀIRT C — Cùmhnant an Aonaidh, 1689–1740

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Keith M. Brown, *Kingdom or Province? Scotland and the Regal Union, 1603–1715* (1992).

Is dòcha nach biodh e doirbh an cùmhnant a reic ri Pàrlamaid Shasainn cho fad 's a bha smachd aig a' Phàrlamaid fhathast air poilitigs Shasainn. Ann an Alba, chaidh am moladh airson cùmhnant a dheasbad anns a' Phàrlamaid, ach an toiseach bha mòran dhùbhlain na aghaidh. Gun teagamh, thug na h-argamaidean eaconamach buaidh air choreigin am measg nan dùbhlannach. Bha grunn uachdaranan-fearainn fo bhuidhe a' chunnairt, a dh'fhaodadh tighinn leis a' chùmhnant, don mhalairt dhuibh aca ann an crodh, rud a bha buannachdail dhaibh. Ann am mòran bhailtean, Dùn Èideann is Glaschu nam measg, bhathar air litrichean is athchuingean dhan Phàrlamaid a chur air dòigh, ri linn eagal nam marsantach agus an luchd-ciùird gun tigeadh cron à co-fharpais Shasannach sna margaidhean aca a bha air a bhith fo dhion gu ruige seo. Bha iomagainnean mu chisean nas àirde ann an cuid de na gnìomhachasan ann an Alba, agus mar sin thàinig mòran shealbhadairean gu bhith na aghaidh. Bha iomagainnean ann mu chion-cosnadh àrd cuideachd, rud a bha ag adhbharachadh sluaghan mòra caochlaideach a bhith a' lìonadh Dhùn Èideann nuair a bha a' Phàrlamaid ann an seisean le deasbadaidhean feargach.

Stòr B bho T. M. Devine, *Independence or Union: Scotland's Past and Scotland's Present* (2016).

B' e a' Phàrlamaid ann an 1706 co-thional aon-sheòmair le 147 buill ann an 1706 a bha a' riochdachadh nan uaislean, nam baran agus nam borgh. Bha i air a roinn ann an grunn bhuidhnean poilitigeach: iadsan a bha fàbharach do dh'aonadh ri Sasainn agus iadsan a bha na aghaidh. Taobh a-staigh Pàrlamaid na h-Alba, b' e Diùc Hamalton a bha mar cheannard orrasan a bha an aghaidh an aonaidh. B' e Partaidh na Dùthcha am prìomh dhùbhlann don Aonadh, ach bha stiùireadh a dhith air fo cheannardas dà-fhillte an Diùc Hamalton, oir bha a ghnìomhan neo-chòrdail ri chèile aig amannan agus air sgàth sin bha mòran teagmhach dè an taobh air an robh e dha-rìribh. Mar thoradh air dòigh-ghìulain an Diùc Hamalton, b' e a' Bhanrigh, a bha a' gabhail ris an Aonadh, seach Pàrlamaid na h-Alba fhèin, a thagh na riochdairean Albannach a bhiodh a' co-bheachdachadh air artaigilean a' chùmhnant. Cha tàinig dad às do chleas nan dùbhlannach, a tharraing a-mach às a' Phàrlamaid gu foirmeil san Fhaoilleach 1707 agus a dhiùlt a bhith an làthair aig na coinneamhan, air sgàth Hamalton.

Stòr C bho Michael Fry, *The Union: England, Scotland and the Treaty of 1707* (2006).

Air 27 Gearran 1706, dh'ainmich a' Bhanrigh Anne 31 coimiseanairean a bhiodh a' riochdachadh Alba sna còmhraidhean ri Sasainn. Chaidh Diùc Queensberry, ceannard Partaidh na Cùirte, a chur an dreuchd leis a' Bhanrigh Anne gus na h-ùidhean aice fhèin a riochdachadh agus cumhachan an Aonaidh a cho-rèiteachadh le Pàrlamaid na h-Alba. Am measg nan coimiseanairean, bha a' mhòr-chuid dhiubh nan caraidean no nan caidreabhaich do Queensberry, agus mar sin b' urrainn dha rèitean a bharganachadh no tagraichean a chur suas a bhiodh buailteach taice a thoirt don Aonadh. Bha fhios aig Queensberry gun robh comharran taice ann bho Iarla Chataibh agus gun robh e coltach gun rachadh aig William Seton à Pitmedden a cheannach. Bha neart eile aig Partaidh na Cùirte agus b' e sin gun robh iad dlùth ris a' Mhorair Godolphin. Bha am Morair Godolphin dlùth ris a' Bhanrigh agus leig sin dha ùidhean is prìomhachasan Partaidh na Cùirte a chur air adhart gu h-èifeachdach, a' dèanamh chonaltraidhean is co-obrachadh nas fheàrr eadar riaghaltas Shasainn agus luchd-rèiteachaidh na h-Alba.

EACHDRAIDH NA H-ALBA — PÀIRT C (a' leantainn)

Stòr D bho litir le Iarla Mhàrr gu luchd-taic Seumasach, an t-Sultain 1715.

Ann an cùis a tha cho onarach, cho math agus cho cothromach, chan urrainn dhuinn a bhith teagmhach nach faigh sinn cobhair, stiùireadh agus beannachadh Dhè uile-chumhachdaich, a tha cho tric air Teaghlach Rìoghail nan Stiùbhartach a theasairginn. Tha Rìgh Seumas, an rìgh dligheach agus nàdarra againn, le gràs Dhè, a' tighinn a thoirt faochadh dhuinn bho ar n-àmhgharan a dh'fhuiling sinn fo Cho-arbas Hanover, agus tha an t-àm ann a-nis gum bi sinne a' sabaid gus a thoirt air ais. Tha mi deimhinnte às nach eil buannachd sam bith san Aonadh airson Alba, agus tha smuaintean a Mhòralachd gan co-phàirteachadh ri ar cùis, oir tha iomagain mhòr air nach deach an t-Aonadh a mhì-laghachadh ann an Taigh nam Morairean. Mar sin, tha e deatamach, nar beachd-ne, gus faochadh a thoirt don dùthaich againn bho a dòrainnean uile, gum feum sinn na seann dlighean is saorsan a thoirt air ais le bhith a' toirt air ais na Pàrlamaid neo-eisimeilich againn.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

9.	Mìnich na h-adhbharan airson gun deach dàimhean eadar Alba agus Sasainn am miosad, bho 1689.	8
10.	Dè cho slàn 's a tha Stòr A a' mìneachadh nan argamaidean airson agus an aghaidh an Aonaidh?
<i>Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.</i>	10
11.	Dè uiread 's a tha Stòran B agus C a' sealltainn diofar mhìneachaidhean air na còmhraidhean a bha ag iarraidh gu Achd an Aonaidh 1707?
<i>Cleachd na stòran agus d' fhiosrachadh fhèin.</i>	10
12.	Dèan measadh air cho feumail 's a tha Stòr D mar fhianais air buaidhean poilitigeach an Aonaidh, suas gu 1740.
<i>Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:</i> • <i>tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr</i> • <i>susbaint an stòir</i> • <i>d' fhiosrachadh fhèin.</i>	8

[Tionndaidh an duilleag

PÀIRT D — Imrich agus ìmpireachd, 1830–1939

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Tom Devine, *Making the Caledonia connection: The Development of Irish and Scottish Studies* (2023).

Bha faicsinneachd nan Èireannach ann an comann-sòisealta na h-Alba air a meudachadh gu ìre mhòr leis an dòigh san robh iad buailteach a bhith a' tighinn còmhla ann an sgìrean mèinnearachd, far an robh na h-Èireannaich a' cluiche pàirt chudromach ann an gnìomhachdan nan aonaidhean-ciùird, a bha a' dèanamh na cor obrach nas fheàrr. Bha coimhearsnachdan dhaoine le ceangal ri Èirinn a' fàs suas ann am bailtean leithid an t-Àrd-Ruigh, Coatbridge agus Tobar na Màthar, far an do dh'fhàs cothlamadh-pòsaidh ri Pròstanaich ionadail gu bhith gu math cumanta. B' e na h-Èireannaich am buidheann singilte a bu mhotha de luchd-imrich ann an Alba san 19^{mh} linn agus san 20^{mh} linn. Bha beag-chuid de na h-in-imrichean ann a bha Pròstanach, agus bha iad air an gabhail a-steach a dh'Alba fada nas fhasa na na Caitligich Èireannach. Ach bha cùl-raon nan Èireannach cudromach, oir bha gràin-chreideimh Ulaidh a' gluasad gu sgìrean gnìomhachais na h-Alba, agus dh'fhàs sabaid eadar Orains is Uaine (Pròstanach is Caitligeach) gu bhith mar fheart cumanta ann an coimhearsnachdan Siorrachd Lannraig agus Siorrachd Àir.

Stòr B bho Greg Piasetzki, *Celebrating the legacy of Canada's first Prime Minister* (2002).

B' e am plana aig Prìomhair Chanada, Prìomhair MacDhòmhnaill, a rugadh ann an Alba, gum biodh e a' seachnadh còmhstri ann an ranntair ùr an iar Chanada le bhith a' cruthachadh feachd poilis, gus siostam lagha is òrdugh a stèidheachadh, ann an cruth feachd marcachd, a bhiodh a' dìon chòraichean laghail an dà chuid nan daoine Dùthchasach (na Daoine Tùsanach) agus an luchd-tuineachaidh. Aig an àm seo, bha grunn ghalaran cunnartach, mar a' bhreac, air grad-èirigh agus air iomadh bàs adhbharachadh. Fo cho-cheannardas MhicDhòmhnaill agus Cartier, bha iomairt airson banachdach an aghaidh na brice glè èifeachdach ann a bhith a' sàbhaladh beatha am measg dhaoine Dùthchasach an ranntair. Riaraich MacDhòmhnaill cuideachd mòran ghoireasan an riaghaltais gus na dleastanasan aca a choileanadh a thaobh faochadh a thoirt do ghort. Tha seo soilleir a chionn 's nach robh am buidseat feadarail airson chùisean 'Innseanach' ach aig \$276,000 ann an 1878, ach aig àirde a' ghorta ann an 1884 bha seo air meudachadh gu \$1.1 millean.

Stòr C bho Tristin Hopper, *Here is what Sir John A. Macdonald did to Indigenous People* (2018).

Ann an 1878, bha na raointean mòra an sàs ann an aon de na h-èiginnean daonna a bu mhiosa ann an eachdraidh Chanada. San aon bhliadhna 's a rinneadh an t-Albannach MacDhòmhnaill na Phrìomhair Chanada airson an dàrna turais, agus rè a cheannardais sna 1880an, bha gortan agus galaran-sgaoilte cunbhalach air na tèarmainn a bha fo smachd an riaghaltais fheadarail, agus mar thoradh air sin thuit àireamh-sluaigh nan Dùthchasach (Tùsanach) bho 32,000 gu 20,000. Ghabh e cothrom air seo agus bhrosnaich e àidseantan nan Dùthchasach, air an robh an t-uallach airson poileasaidh an riaghaltais a chur an gnìomh agus a rianachadh, biadh a chumail air ais bho dhaoine Dùthchasach a bha gu bàsachadh leis an acras gus am putadh a-mach à slighe rèile a' Chuain Shèimh. Bha am pàtran de cheannardas neo-chunntasach no brùideil a' leantainn air le toirt a-steach sgoiltean còmhnaidheach airson 'Innseanach' Chanada, a bha MacDhòmhnaill a' toirt a-steach mar phrògram co-choslachaidh air feadh na dùthcha gus ìmpidh a chur air clann Dhùthchasach a bhith a' fuireach air falbh bhon dachaigh gus am bacadh bho bhith a' gabhail ris a' chultar aca fhèin.

EACHDRAIDH NA H-ALBA — PÀIRT D (a' leantainn)

Stòr D bho artaigil ann am pàipear-naidheachd ann an Sealan Nuadh a chaidh fhoillseachadh sa Mhàrt 1932.

Dh'iarr Mgr Robertson, agus e a' cur fàilte air Àrd-phrobhaist Ghlaschu, air Caiptean Almond bho Chompanaidh Feadarail Maraicheachd Stioma Shealain Nuaidh gun toireadh e seachad meas Comhairle a' Bhaile gun robh an stiomair Middlesex ri faotainn airson bathar a steach-mhalairt. Dh'ainmich Mgr Robertson na prìomh stuthan steach-mhalairt a bha air an giùlan leis an stiomair Middlesex mar feòil-uain, ìm, càise, measan, mil agus clòimh. Thuirt e gun robh a' mhalairt ann am bathar-amh na h-Ìmpireachd air a bhith stèidhichte sa mhòr-chuid ann an Lunnainn, ged a bha Urras Chluaidh air meudachadh eadar 50% is 60% a choileanadh o chionn ghoirid airson steach-mhalairt aig a' phort bho chionn 1930. Thuirt an t-Àrd-phrobhaist gun robh an Ìmpireachd glè mhothachail air na ceanglaichean-malairt nàiseanta agus ìmpireil, a bha a chum leas ionmhasail luchd-malairt a' mhargaidh ann an Glaschu agus a bhiodh ag iarraidh gu barrachd malairt eadar an Ìmpireachd agus Alba.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

13. Mìnich na h-adhbharan a thug air Albannaich imrich a dhèanamh. 8
14. Dè cho slàn 's a tha **Stòr A** a' mìneachadh eòlas nan in-imrichean ann an Alba? 10
Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.
15. Dè uiread 's a tha **Stòran B** agus **C** a' sealltainn diofar mhìneachaidhean air a' bhuidh a bha aig eilthirich Albannach air Canada? 10
Cleachd na stòran agus d' fhiosrachadh fhèin.
16. Dèan measadh air cho feumail 's a tha **Stòr D** mar fhianais air buaidh na h-Ìmpireachd air Alba, gu 1939. 8
Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:
- tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr
 - susbaint an stòir
 - d' fhiosrachadh fhèin.

[Tionndaidh an duilleag

PÀIRT E — Buaidh a’ Chogaidh Mhòir, 1914–1928

Dèan sgrùdadh air na stòran gu h-ìosal agus freagair na ceithir ceistean a leanas.

Stòr A bho Dr Ann Petrie, *The 1915 Rent Strikes: An East Coast Perspective* (2008).

San àm a dh’fhalbh, bha corra fhianais-dhùbhlain air tachairt air tachairt. Ron stailc màil ann an Dùn Dè ann an 1915, bha còmhstri air a bhith ann mu thaigheadas sa bhaile bhon Fhaoilleach chun a’ Mhàirt 1912. Ach, ann an 1915, thòisich na màladairean air feadh a’ bhaile air iomairt fhada gus fianais a thogail an aghaidh àrdachaidhean màil a chuireadh orra leis na h-uachdaranan aca. Chaidh brathan dùbhlach a chur suas ann an uinneagan air feadh a’ bhaile leis an teachdaireachd ‘Stailcean màil an aghaidh Àrdachaidhean. Cha bhi sinn gan toirt air falbh.’ Bhathar ag aithris cuideachd gun robh luchd-còmhnaidh ann an caochladh thaighean agus shràidean air tighinn ri chèile gus diùltadh an t-àrdachadh a phàigheadh, a’ cur an cèill gun dèanadh iad an dìcheall gu bhith a’ cur an aghaidh a thoirt air falbh. Le dìreach aon inntrigeachd airson gach teanamaint ann an Dùn Dè, b’ urrainnear na flataichean a dhèanamh mar dhùn gus an luchd-stailc a dhìon.

Stòr B bho William Ferguson, *Scotland 1689 to the Present* (1994).

Rè a’ chogaidh, bha na gnìomhachasan troma air taobh an iar na h-Alba an crochadh air solaran guail is iarainn gus cumail a’ dol. Ann an Alba, bha duilgheadasan mòra fa chomhair gnìomhachas a’ ghuaile, an toiseach ri linn call nam margaidhean thall thairis, agus cuideachd tro ghainnead luchd-obrach sgileil, agus mar sin cha deach toradh an àird a-rithist gu na h-ìrean a bh’ ann ron chogadh. Bha na prìomh ghoinneasan airson stàilinn a chruthachadh air an suidheachadh san sgìre-ghnìomhachais ana-mhòr thar Meadhan na h-Alba. Dh’fhuiling gnìomhachas na stàilinn agus, ged a dh’àrdaich ìre mach-chuir ri linn leudachadh ann an goireasan a bha a’ cruthachadh stàilinn, bha an stàilinn a-nis de chàileachd nas ìsle. Nas miosa na sin, rè a’ chogaidh bha stàilinn Ameireaganach a’ drùidheadh a-steach gu margaidhean stèidhichte na h-Alba ann an Iapan agus Astràilia, agus ann an 1916 bha mach-mhalairt gu na colonaidean agus gu dùthchannan neodrach air stad cha mhòr.

Stòr C bho Trevor Royle, *The Flowers of the Forest* (2006).

B’ ann ann an gàrraidhean-shoithichean ri taobh Abhainn Chluaidh a bha 90% de chomas togail shoithichean ann an Alba agus far an robh a’ mhòr-chuid de na bàtaichean coimearsalta as motha agus longan-cogaidh a’ chabhlaich gan togail ro 1914. Bha rudeigin dàna timcheall a’ gnìomhachais. Bha e a’ cruthachadh fhireannaich chruaidh aig an robh fèin-spèis asta fhèin agus às an luach aca. Ri linn iarrtasan àm a’ chogaidh, bha àm beairteis air Abhainn Chluaidh, agus na trì gàrraidhean-shoithichean, William Brown aig an Dail Mhòr, John Brown aig Bruach Chluaidh agus Fairfield aig Baile a’ Ghobhainn, a’ cosnadh òrdughan luach còrr is £16 millean. Chaidh gàrraidhean Chluaidh a-steach gu àm prothaideach, agus 481 longan-cogaidh gu h-iomlan, sin cha mhòr 760,000 tunna, gan togail eadar 1914 agus 1918. Agus chan eil na figearan drùidhteach sin a’ gabhail a-steach na h-àireimh mhòir de bhàtaichean-marsantachd a chaidh a thogail cuideachd mar phàirt de dh’oidhirp Abhainn Chluaidh airson a’ chogaidh.

EACHDRAIDH NA H-ALBA — PÀIRT E (a' leantainn)

Stòr D bho fèin-eachdraidh William Gallacher, prìomh bhall-aonaidh-chiùird (1936).

San Fhaoilleach 1919, thill mi bho làithean-saora goirid a chuir mi seachad ann am Baile Bhòid, agus àm trang gu bhith romham. Bha an gluasad san fhactaraidh againn air neart is adhartas iongantach fhaighinn, agus bha sinn a' faireachdainn comasach air dèiligeadh ri rud sam bith. Bha deasbad mòr air tachairt a thaobh am bu chòir dhuinn gnìomhan a chur air dòigh airson seachdain-obrach de 30 uair a thìde no 40 uair a thìde, agus rinneadh an co-dhùnadh gun tigeamaid a-mach air stailc air 27 Faoilleach airson seachdain-obrach de 40 uair a thìde. Air madainn Dihaoine 31 Faoilleach, bha cùisean teann ann an sgìre Chluaidh. Rinn mi òraid don chruinneachadh mhòr de luchd-stailc ann an Ceàrnag Sheòrais, fhad 's a chaidh cuid de na ceannaradan, le Manny Shinwell aig an ceann, a dh'fhaicinn an Àrd-phrobhaist le ar n-iarrtasan airson seachdain 40 uair a thìde. Gu h-obann, gun rabhadh sam bith rinn am poileas ionnsaigh bhorb ris nach robh dùil aig cùl na coinneimh, a' bualadh gu clì is gu deas leis na batanan aca, neo-chùramach a thaobh cò dh'fhaodadh iad bualadh.

Feuch A H-UILE ceist a leanas.

17.	Mìnich na h-adhbharan airson gun do chluich Albannaich pàirt chudromach air an Aghaidh An-iar.	8
18.	Dè cho slàn 's a tha Stòr A a' mìneachadh buaidh dhachaigheil a' chogaidh air comann-sòisealta agus cultar na h-Alba?
<i>Cleachd an stòr agus d' fhiosrachadh fhèin.</i>	10
19.	Dè uiread 's a tha Stòran B agus C a' sealltainn diofar mhìneachaidhean air buaidh a' Chiad Chogaidh Mhòir air gnìomhachas na h-Alba?
<i>Cleachd na stòran agus d' fhiosrachadh fhèin.</i>	10
20.	Dèan measadh air cho feumail 's a tha Stòr D mar fhianais air tachartasan air Red Clydeside.
<i>Ann a bhith a' tighinn gu co-dhùnadh bu chòir dhut iomradh a thoirt air:</i> • <i>tùs an stòir agus air an amas a dh'fhaodadh a bhith aig an stòr</i> • <i>susbaint an stòir</i> • <i>d' fhiosrachadh fhèin.</i>	8

[CRÌOCH A' PHÀIPEIR]

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO